

VARIA ATQUE BREVIORA

FONETIKA U GLOTTOLOCIJA

Ta' A. CREMONA

Il-vokali â u ie fin-Nomi u Agġettivi. Il-vokali â fin-Nomi u Agġettivi tal-forma *KvKvK* iktarx tkun mitluba minn konsonanti tal-gerżuma (*laringali*) jew minn dentali enfatika: Eż.: *Hares, raheb* (fil-Malti pr: *raheb*), *haġeb, għažeb, tames, ha-lem, qaleb, għaref, għavex, għareb*. F'nomi jew agġettivi oħra l-a tikser fid-dittong *ie* bħal f'*żiemel, fieres, kiefer, eċċ.*

Konsonanti Mtennija li tinxorob f'wahda fl-inflessjoni tal-kelma. Meta l-aħħar sillaba tispicċa b'*zewġ konsonanti*, il-vokali ta' qabilhom tiegħu l-aċċent toniku (aċċent maħtuf shih — (stressed). Eż.: *Ċurkett, kurpett, dublett*. Izda meta dan l-aċċent titilfu, għax taħbat wara sillaba bl-aċċent, l-aħħar konsonanti taqa'. Eż.: *Frieket* (minn *furketta*), *brieret* (minn *ber-ritta*); *kriepet; dbielet*.

Regula: Konsonanti mtennija fl-aħħar sillaba tinxorob f'*wahda* meta fil-plural jew fl-inflessjoni taħbat wara l-ewwel sillaba b'aċċent toniku.

Il-Kelma 'Mkien' fil-Malti: Li kieku kellek taqleb għall-Malti mill-Ingliż il-frazi: *In the place I met you*, etc. xi tgħid: *Fl-imkien li ltqajt miegħek*, jew *fil-post li ltqajt miegħek*?—Nahseb li tagħzel l-aħħar traduzzjoni. Għaliex?

Il-kelma *mkien* ġejja mill-Għarbi: mimmat tal-verb *kan* (kien), u tisser *post* (Alġerija, Trip.). Fil-Malti baqgħet tisser ukoll *post*, bħal f'*kullimkien, xi mkien*, kif ukoll fil-kelma *flimkien* li b'semantiċizmu twassgħet fis-sens (*together* fl-Ingliż). *Weħidha* noħduha bis-sens negattiv u ngħidu *imkien*, jġigifieri *f'ebda post*. Izda f'das-sens il-kelma Maltija *mkien* mhix haġa oħra hliet il-forma mqassra taż-żewġ kelmiet *ma ma kan* li fil-Għarbi jfissru *fl-ebda post*.

Il-kelma safja *mkien* bil-plural *mkejjen* li daħlet f'xi kitba, izda mhux fit-taħdit, tmur kontra s-sens popolari tal-kelma u għalhekk ta' min jaħrabha. Hadd mhu sa jgħid *fl-imkien* biex ifisser *fil-post*, meta wkoll din il-kelma tista' titħawwad mal-kelma *flimkien* li fil-Malti hadet tifsira oħra. Noqogħdu għalhekk għall-użu popolari tal-kelma li skond il-fonetika u s-semantika hadet forma u tifsira differenti, barra milli fl-espressjonijiet *xi mkien, kullimkien*.

Recensjonijiet

"TLITT IQLUB" — Damma ta' Ghana minn Guzi Abela, Manwel Cassar, u John Sciberras, b'kelmtejn qabel minn Karmenu Vassallo, 1953.

Din hi gabra ta' versi miktubin minn tliet zghazagh li fl-ħsieb u heġġa tal-Muza tagħhom jissimboleġġjaw il-moħħ u r-ruħ tal-fjur tal-kittieba zghazagh tal-lum. Bħala prototip tal-ġibda tagħhom għall-kitba Maltija jiffigura zaghzugh ieħor. li lilu bħala Fundatur tal-Għaqda tal-Kittieba Zghazagh shabu jiddedikaw din il-gabra ta' versi bikrija. Hu wisq tajjeb ixebbah it-tliet iqlub tagħhom "bħal tliet għejun li jferrgħu go vaska ta' l-ilma jleqq biex l-għasafar jithajru jixorbu minnha kif ukoll bħal tliet fjuriet li bil-fwieha mżewqa tagħhom ihennuk it-tlieta flimkien". Id-Daħla ta' dawn il-versi miktuba minn Karmenu Vassallo, hija apprezzament sintetiku izda fotografiku ta' dawn it-Tliet Iqlub zghazagh magħrufin wisq tajjeb minn qalb li għadha tixgħel bħal taż-zghazagh bin-Nirien ta' l-Immaginazzjoni qawwiya tagħha.

Kull wiehed minn dawn il-poeti zghazagh fetah f'dan il-ktejjeb il-bieb tal-ġnejna tiegħu b'daqsejn ta' introduzzjoni: li fha fisser il-motiv u n-natura tal-poezija tiegħu. Ahna li qrajna u flejna dawn il-versi bil-lenti qadima tagħna, fil-waqt li nagħtu l-fehma tagħna fuqhom, nifirħu l-ewwelnett l'il dawn it-tliet zghazagh b'dan l-ewwel frott tal-pinna poetika tagħhom — frott li meta tqis l-epoka bikrija tal-letteratura Maltija u z-żmien bikri ta' għomorphom fil-hidma tal-koltivazzjoni letterarja Maltija tagħhom ma nistgħux hliet nitgħaxxqu bil-ġenju ċkejken imma daqshekk ieħor qawwi tal-Muza tagħhom — għalkemm 'l hawn u 'l hinn toghtor fil-kamp imwiegħer tal-prosodija Maltija.

Il-poezija ta' Abela tvarja fl-istil u fl-ħsieb sempliċi, għoli u metaforiku skond is-sugġett, xi mindaqquet profonda fil-ħsieb kif ukoll mudlama. Xi sunett 'l hawn u 'l hinn jibqa' fil-baxx bla ma jogħla biżżejjed. Fil-poeziji 'l hawn u 'l hinn ukoll issib xi kliem imsawwar b'forma li ma tammettix il-morfologija u l-użu popolari, haġa li jisgħobbina ngħidu hija d-drawwa ta' bosta zghazagh kittieba tal-lum. Mill-banda l-oħra, hafna mill-versi huma originali fil-ħsieb u fir-ritmu. Wahda mill-aħjar poeziji ta' Abela hija l-"Għanja tal-Mejtin", fejn f'din il-għanja l-poeta jissupera l'elu nnifsu għall-ħsieb profund li fha u li jingabar u jinħass fil-qawwa tiegħu kollha, fil-vers:

U f'mewtkom tghixu l-faqar ta' saltnatkom.

Xi versi ta' Cassar mhumieħ inqas originali u sbieħ minn ta' sieħbu Abela: mexxejja u helwin bi kliem floku li jdoqq fil-widna, izda daqshekk ieħor qawwi fis-semplikità tagħhom. 'L hawn u 'l hinn fil-poezija tiegħu nsibu xi ħsieb imħawwad u bla rabta mas-sugġett. Qawwiya l-immaginativa fil-poeziji "L-Istedina", kif ukoll f'xi "Versi ta' Tifkir" u f'xi poeziji oħra.

Għal dik li hi originalità Cassar għandu versi li ftit mill-poeti zghazagh għadhom ma dewquna fil-versi tagħhom. F'dan il-poeta wkoll insibu dik il-manija ta' kliem safi maħluq b'forom li l-użu u l-grammatika jistmerru. Mingħajr dawn it-tebġat il-poezija ta' Cassar ta' min jit-